

СТЕНОГРАФСКЕ БЕЛЕШКЕ
СЕНАТА
КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

ГОДИНА 6

БЕОГРАД, 1937 ГОДИНЕ

КЊИГА II

XXI РЕДОВНИ САСТАНАК

СЕНАТА КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

ДРЖАН 15 ЈУЛА 1937 ГОДИНЕ У БЕОГРАДУ

ПРЕТСЕДАВАЛИ:

Претседник

Д-Р ЖЕЛИМИР МАЖУРАНИЋ

и

Потпретседник

МИЛАН СИМОНОВИЋ

Секретар

Д-Р БУРА КОТУР

Присутни су г. г. Министри: Претседник Министарског савета и Министар иностраних послова др. **Милан М. Стојадиновић**, Министар унутрашњих послова др. **Антон Корошец**, Министар саобраћаја др. **Мехмед Спахо**, Министар без портфеља др. **Шефкија Бехмен**, Министар трговине и индустрије др. **Милан Врбанић**, Министар финансија **Душан Летица**.

Почетак у 10.15 часова.

САДРЖАЈ:

1. — Читање и усвојење записника XX редовног састанка;

2. — Саопштење о упућењу на рад од стране Народне скупштине Сенату законских предлога, и то: а) Предлог закона о слатководном рибарству, б) Предлог закона о трговинском уговору између Краљевине Југославије и Републике Немачке, в) Предлог закона о размени нота о мењању прилога Б и закључног протокола трговинског уговора између Министра иностраних послова Краљевине Југославије и немачког изванредног посланика и опуномоћеног Министра, г) Предлог закона о споразуму о поморским сигнаlima, д) Предлог закона о допунском споразуму о трговини и пловидби између Краљевине Југославије и Краљевине Арбаније;

3. — Саопштење Одбора за молбе и жалбе: 1) о Првом законском предлогу о изванредној државној помоћи и регулисању пензијских припадљивости; 2) о изванредној државној помоћи, са текстом зак. предлога; и 3) о изванредном признању година државне службе и пензије Спири Хаци-Ристићу, са текстом законског предлога;

4. — Саопштење о извештају Имунитетског одбора о захтевима г. Министра правде за одобрење продужења кривичног поступка противу г. г. сенатора;

5. — Саопштење о извештају г. г. министара о постављењу владиних повереника за поједине законске предлоге;

6. — Молбе и жалбе.

Говорници: Др. Алберт Крамер (на Пословник), Претседник Сената др. Желимир Мажуранић.

Дневни ред: Претрес извештаја Финансијског одбора о предлогу Закона о повлачењу из оптицаја старог и ковању новог металног новца.

Говорници: Известилац др. Отон Франгеш (два пута), известилац мањине др. Алберт Крамер, Министар финансија Душан Летица, др. Густав Грегорин.

Претседник др. Желимир Мажуранић: Господо сенатори, отварам XXI редовни састанак Сената. Молим г. секретара да прочита записник прошлог састанка.

Секретар др. Ђура Котур прочита записник XX редовног састанка.

Претседник др. Желимир Мажуранић: Има ли примедба на овај записник? (Нема) Примедба нема, записник се оверава.

Господо сенатори, стигли су разни законски предлози од стране Народне скупштине, па молим г. секретара да их саопшти.

Секретар др. Ђура Котур (саопштава): Г. Претседник Народне скупштине доставио је Сенату на рад, саобразно чл. 64 Устава, предлог закона о слатководном рибарству, који је Народна скупштина усвојила на свом 53 редовном састанку, одржаном 13 јула о. г.; Г. Претседник Народне скупштине доставио је такође Сенату на рад, саобразно чл. 64 Устава, међународне конвенције, које је Народна скупштина усвојила на свом 54 редовном састанку, одржаном 14 јула о. г., и то: а) Предлог закона о трговинском уговору са прилозима А и Б (тарифске листе), са прилогом Ц (Споразум о ветеринарско-полициском поступку при увозу и провозу животиња, животињских делова и животињских производа), и закључном протоколу, — закљученом и потписаном у Београду 1 маја 1934 г. између Краљевине Југославије и Републике Немачке; б) Предлог закона о размени нота на дан 21 марта 1936 год. између Министра иностраних послова Краљевине Југославије и немачког изванредног посланика и опуномоћеног Министра којом се на темељу споразума закључених фебруара месеца 1935 год. у Минхену, на заједничком заседању владиних одбора, образованих на основу чл. 35 Југословенско-немачког трговинског уговора од 1 маја 1934, мењају Прилог Б и закључни протокол трговинског уговора; в) Предлог закона о споразуму о поморским сигнаlima, закљученом у Лисабону 23 октобра 1930 г.; и г) Предлог закона о допунском споразуму о трговини и пловидби закљученог у Београду 22 јуна 1922 године између наше Краљевине и Краљевине Арбаније, о пограничном промету у погледу скадарског тржишта, закљученом и потписаном у Београду 5 маја 1934 године између Краљевине Југославије и Краљевине Арбаније.

Претседник др. Желимир Мажуранић: Господо сенатори, саопштени законски предлози већ су оштампани и биће одмах раздељени. За проучавање законског предлога о слатководном рибарству ми ћемо изабрати нарочити одбор, а што се тиче ове четири конвенције, ја предлажем, да се упуте истом одбору који је и раније решавао међународне конвенције. Прима ли Сенат моје предлоге? (Прима). Објављујем да је Сенат примио моје предлоге.

Стигли су извештаји Одбора за молбе и жалбе. Молим г. секретара да их саопшти.

Секретар др. Ђура Котур саопштава извештаје Одбора за молбе и жалбе: О првом законском предлогу о изванредној државној помоћи и регулисању пензијских припадљности, који је Народна скупштина упутила Сенату на рад; о изванредној државној помоћи, са текстом законских предлога; о изванредном признању година државне службе и пензије Спири Хаџи-Ристићу, са текстом законског предлога.

Претседник др. Желимир Мажуранић: Ови одборски извештаји су већ оштампани, поделиће се

и биће стављени на дневни ред кад то Сенат закључи.

Стигао је извештај Имуниетског одбора. Молим г. секретара да га саопшти.

Секретар др. Ђура Котур (чита): Имуниетски одбор Сената поднео је Сенату свој извештај од 9 јула 1937 год. о захтевима Министра правде за одобрење продужења кривичног поступка против сенатора г. г. Стевчића др. Душана, Иванишевића Дон Франа и Живановића Јеремије и о претставци сенатора г. Бањанина Јове о повреди имунитета.

Претседник др. Желимир Мажуранић: Овај извештај Имуниетског одбора је оштампан, биће вам сада раздељен и ставиће се на дневни ред кад то Сенат закључи.

Стигли су извештаји господе Министара о постављењу владиних повереника. Молим г. секретара да их изволи саопштити.

Секретар др. Ђура Котур (саопштава): 1) Г. Министар унутрашњих послова извештава Сенат да је Указом Краљевских Намесника од 9 децембра 1935 године одређен г. Кузмановић Александар, генерални инспектор Министарства унутрашњих послова, за Владиног повереника у Народном претставништву при претресима законских предлога Министарства унутрашњих послова;

2) Г. Министар пољопривреде извештава Сенат, да су Указом Краљевских Намесника од 24 децембра 1936 године одређени г. г. Станковић др. Синиша, професор Београдског универзитета и Цвијановић Будислав, начелник Министарства пољопривреде, за Владине поверенике у Народном претставништву при дебати о доношењу Закона о слатководном рибарству.

Претседник др. Желимир Мажуранић: Ови извештаји господе Министара примају се на знање.

Стигле су неке молбе из народа. Молим г. секретара да их саопшти.

Секретар др. Ђура Котур (чита): 1) Марко Греговић, академски сликар из Петровца, моли сталну месечну помоћ; 2) Стана Милојевић, удова потпуковника из Београда, такође моли Сенат да јој изволи одредити сталну државну помоћ.

Претседник др. Желимир Мажуранић: Ове молбе биће упућене надлежном Одбору за молбе и жалбе. Тиме су исцрпљена сва саопштења.

Пре прелаза на дневни ред тражио је реч сенатор г. др. Крамер ради повреде Пословника. Има реч г. др. Крамер.

Др. Алберт Крамер: Господине Претседниче, ја сам 6 јула ове године упутео преко Вас, према прописима Пословног реда, једну интерпелацију на г. Претседника Краљевске владе. О томе је Сенат Краљевине Југославије извештен на седници од 7 јула. Међутим ових дана стигле су стенографске белешке и ја са чуђењем видим да у стенографским белешкама ове интерпелације нема. Гледам у наш Пословник и видим да он изричито наређује да се сав материјал, који долази пред Сенат и који се претходно саопштава на седницама, мора стенографски забележити; али, Господине Претседниче, Вама је познато да ми тај материјал, уколико га саопштавају господа секретари, слушамо у једном скраћеном облику, по краткој садржини, јер се Сенат, који би имао права да чује све што је дошло пред њега, задовољава тиме да чује само кратко саопштење. Тако је не само са

интерпелацијама, него и са предлозима итд. Међутим до сада је била пракса да су нарочито интерпелације улазиле у Стенографске белешке. То је била пракса све до ове године уназад. То је била пракса лојалности према појединим члановима Сената, пракса конвенције, и ја морам са чуђењем да констатујем да се сада први пут одустало од те праксе. Ја не могу да тврдим да се тиме огрешило о формални стриктни пропис Пословног реда, али ја морам да тврдим да је то погрешка и да се огрешило у овом новом правцу противу досадашњих конвенционалних обичаја и због тога ипак имам право да се тужим на повреду пословних обичаја у овом високом Дому.

Молим Вас, Господине Претседниче, да ли сте вољни да учините да се тај обичај, који је сада уведен, укине, и да се вратите на стару праксу у погледу саопштења интерпелација у Стенографским белешкама?

Претседник др. Желимир Мажуранић: Господо сенатори, на ову примедбу сенатора г. др. Крамера имам да одговорим следеће: Из самих навода господина сенатора ви сте видели да сенатски Пословник изрично не прописује, да се сва она обавештења која ви одавде добивате пре дневног реда у скраћеном облику имаду у потпуном свом тексту уврштавати у стенографски записник. То би довело до једне огромне ширине стенографских записника. Ја не могу сада овде на лицу места да кажем, да ли је икада било те праксе да се тако радило; могуће да су се дотичне интерпелације, које је Претседник сматрао важним, сместа штампале, али сигурно је да је у сенатском Пословнику прописано обавештење штампане интерпелација тек онда, кад исте буду сазреле за дискусију и за претрес у пленуму Сената. Зато ја, кад најављујем друга нека обавештења, и кажем: ово ће бити штампано, биће раздано и ставиће се на дневни ред онда, кад то Сенат закључи, и тек онда је обавештење да то у целини има да уђе у записник.

Господо, постоји изражена једна жеља и г. сенатор позива се на један узус ранијег заседања овог Сената. Ја ћу о овом питању одржати једну кратку конференцију, па ми дозволите да вам о томе саопштим наш закључак у следећој седници. За сада понављам, да о повреди Пословника у строго правничком смислу не може бити говора, него може бити једино речи о целисходном руковању са процедуром, коју Пословник потпуно не одређује. Ја молим да се ово моје тумачење узме на знање. (Прима се).

Господо сенатори, прелазимо на дневни ред. На дневном реду је претрес извештаја Финансиског одбора о предлогу Закона о повлачењу из оптицаја старог и ковању новог металног новца.

Молим господина известиоца да прочита извештај.

Известилац др. Отон Франгеш (чита):

Београд, 13 јула 1937 године

СЕНАТУ КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Београд

Сходно одлуци Сената од 13 о. м., којом је упутио на рад Одбору предлог Закона о повлачењу из оптицаја старог и о ковању новог металног

новца, Финансијском одбору Сената је част поднети следећи

ИЗВЕШТАЈ:

Финансијски одбор Сената на својој седници од 13. јула 1937 године проучио је упућени му законски предлог о повлачењу из оптицаја старог и о ковању новог металног новца, и после свестране дискусије усвојио га већином гласова, онако како га је Народна скупштина Сенату на рад упутила.

Финансијском одбору је част предложити Сенату, да изволи примити предложени законски предлог.

За известиоца Одбор је изабрао г. др. Отона Франгеша од стране одборске већине, а г. др. Крамера од стране одборске мањине.

Секретар- известилац, Претседник одбора,
Др. Отон Франгеш, с. р. Др. Стаико Шверљуга, с. р.

Чланови:

Божидар Јеличић, с. р.
Марко Радуловић, с. р.
Др. Георг Грасл, с. р.
Стеван Михалчић, с. р.

Одвајају се:

Др. Алберт Крамер, с. р.
Дака Поповић, с. р.
Радослав Дунић, с. р.
Др. Урош Круљ, с. р.
Др. Јосип Немец, с. р.

Претседник др. Желимир Мажуранић: Реч има г. др. Крамер као известилац мањине.

Др. Алберт Крамер: Господо сенатори, предложени пројект о ковању новог новца, који је био пред Финансиским одбором, има у стручном и стварном погледу своја оправдања. И поред његових извесних мана има он и извесних предности. Нема сумње, да је ново издање кованог новца код нас постало потребно. Наш систем је у погледу међусобног сразмера појединих комада кованог новца неправедан и за промет претежан. У нижим јединицама тај наш ковани новац је естетски неугледан, а господо, ви знате, потпуно недовољан у промету. Према информацијама које нам је дао у Одбору г. Министар финансија, овај недостатак ће бити новим новцем у већини отклоњен. Нови новац ће бити и по облику мањи, његова тежина ће бити смањена и садржина ће бити друкчије састављена. То је све добро. Нарочито примам на знање и примили смо у Одбору на знање, да је Господин министар на нашу сугестију да се даде нашем кованом новцу једна боља уметничка форма, један бољи естетски изглед, причва-тио да ће наш новац бити израђен путем конкурса у којем ће суделовати наши уметнички кругови. Али у једном погледу предложена солуција у погледу ковања новог новца је недовољна, она не задовољава. 25-парци имаду бити пробушени. То је један систем новца, који је ушао у Европу мислим из неких колонија, то је новац који се носи око врата. То је новац примитиваца, кога се женирају и оне земље које су га увеле и који сада избацују из новчаног промета. Ми приступамо као једина земља систему кованог пробушеног новца.

(Глас: и Румунија!) Бар за нашу репрезентацију пред културним светом, то није много препоручљиво. Али кад Влада сматра да смо ми народ за пробушени новац, ми то не можемо да спречимо.

Према томе, господо, иако смо се могли углавном сви сложити у погледу форме, изгледа итд., дакле техничке стране тога новца, ми из мањине сматрали смо да је овим законом учињена, односно поновљена једна крупна погрешка. Погрешка је у остајању код досадашњег раскомадања наших динарских вредности. Ми остајемо при систему дводинараца, једног динара, пола динара и двадесет пет пара. Тај систем, господо, — морам да кажем да смо се сви у томе сложили у Финансиском одбору и да је чак и г. Министар финансија рекао да уважава наше аргументе — за нашу државу, за наш народ и за наше прилике није добар, што је најмања куповна јединица четвртина динара. Тиме се, господо, вештачки снижава куповна моћ нашег новца, нашег динара.

Господо, и у земљама и државама, које имају много виши стандард, много виши животни ниво, где су цене животних намирница, свакодневних потреба животних за малог човека много више од наших, најмања јединица новчана, којом се може да купује, много је мања него наша. Аустрија има на пример један грош, а то је осам пара и неколико; Чешка има пет халиржа, што износи опет седам и по или осам пара. И друге државе, као Италија, Француска имају мању куповну новчану јединицу него што ми имамо са двадесет пет пара. Овај систем, дакле, за нас је потпуно погрешан и он увелико штети и свакодневном промету међу народом, особито ситном промету на селу и сељачком свету. Потребно би било усвојити један други систем. И када смо у Одбору били скоро сви сложни да би то морали учинити, ја не разумем због чега се то није учинило, него смо морали тај законски предлог хитно да третирамо и да данас већ трчимо са њим пред високи Сенат! Зашто, то се човек пита. Зашто је тај пројекат оглашен за хитан, потпуно ми је то неразумљиво. Господин Министар финансија је образложио да се ковница која ће израђивати тај новац, тек гради; машине су наручене, али још нису стигле. Господин Министар финансија мисли да ће тек у години 1938 моћи приступити ковању нашег новог новца. Ипак, господо, овај законски предлог у овом високом Дому, као и у Народној скупштини оглашен је хитним и мора бити донешен у току 24 часа. То наводи човека да тражи дубљи разлог због чега је та хитност потребна. Једини је разлог који сам могао ја да пронађем, тај, да се крије иза тога закона нешто сасвим друго. Није хитно и прешно да донесемо закон због ковања новца, него је хитно и прешно да га донесемо, да би г. Министар финансија могао есконтирати предвиђену добит из ковања тога новца, па да се створе потребне кредитне могућности.

Сада се ја, господо, питам, а због чега те кредитне могућности? Кад гледамо извештаје Министарства финансија, видимо да је буџетска ситуација више него повољна. Има чак неколико стотина милиона вишкова. Човек онда замишља, када зна да је г. Министар финансија морао извесне ванредне потребе покривати из редовних својих прихода, — јер на основу статистичких података мора да верује да је те ванредне потребе покри-

вао из редовних прихода, — да је за њега настала некакава тешка финансијска ситуација, а нема оправдања да ова садашња Краљевска влада рачуна на једну добит, која ће тек моћи да се реализује у току 1938/39 год., пошто ће тај закон бити у извршењу тек после две године, а данашња Краљевска влада не може да зна да ли ће она бити на власти и 1938 и 1939 године, па да онда оправда политичку употребу те добити. Због тога она данас, узимајући аванс и есконтујући ту добит, одузима могућност једној будућој влади која ће бити у немогућности да слободно располаже са средствима која би добила из добити приликом ковања новца.

Сада, господо, у које сврхе ће се та добит употребити? И ту је на крају било језгро наше одлуке. У § 12 Законског пројекта је речено да ће Влада добит од ковања чистог новца употребити да њоме покрива ванредне потребе. Код нас, господо, имамо један систем контроле, који је у малим стварима тако комплициран и тако удешен према појединцима, да према свакоме који има са државним новцем посла, човек треба да стоји на становишту да је крадљивац, па према томе треба имати стотину гаранција да ће до последњег динара државни новац бити правилно употребљен. А ту, где су у питању стотине милиона, а г. Министар каже да ће добит вероватно износити око двеста милиона динара, — нека нам дозволи да сматрамо да ће бити нешто већа, — ту се једним параграфом даје дискреционо право Влади да са стотинама милиона господари и употребљава их онако како она хоће.

Додуше, г. Министар финансија нам је у Финансијском одбору онако назначио употребу тога ванредног прихода. Ја могу Господину Министру лично да верујем у његову најбољу намеру, али таква једна лична изјава и најугледнијег члана Краљевске владе не може да створи у томе погледу никакву гаранцију, и кад смо били слободни да предложимо да се створи бар минимум неке сигурности о коректности употребе тога новог прихода, господо, ми нисмо успели, остали смо у Финансијском одбору у формалној мањини.

Сада, господо, онај који би хтео тако једнострано да критикује § 12, могао би казати да је Влада ту створила један извор, да може да прибави неколико стотина милиона динара за свој диспозициони фонд. И сам г. Министар у Одбору није могао да одбије логику таквог једног тумачења, није могао да одбије да би се могло у јавности створити уверење да се на тај начин, доношењем једнога закона, који није хитан, по хитном поступку, једнога закона за који предуслови нису још створени, јер ће та ковница за нови новац бити реализована тек идуће године, као што сам казао, да на тај начин Влада себи ствара, за извесне своје нејасне и према томе не сасвим коректне циљеве новчана средства.

Ја, господо, то не тврдим. Ја могу да верујем да г. Министар финансија има најбоље намере, али, како кажем, у нашем законодавству и у нашем парламентарном животу, а особито у нашем државном газдинству, најсретнија, најбоља и најкоректнија солуција је та, да приходи који иду из народа буду трошени уз контролу народа, односно његовог Народног претставништва. И ја мислим, господо, да је био оправдан наш предлог,

да се § 12 овог законског предлога преиначи и да се употреба ових ванредних доходатака из кованица новца стави под контролу и сарадњу финансијских одбора Народног претставништва, т. ј. Народног скупштине и Сената. Нажалост, иако су господне из Финансијског одбора увидела, као и у другим техничким стварима, оправданост наших захтева, ипак је Финансијски одбор сматрао да мора да гласа онако како је то Влада тражила. Ја мислим, господо, да ми у овом високом Сенату немамо да стално водимо неку контролу партијских интереса и да је наша задаћа нешто узвишења, нешто већа, и како бих казао нешто одговорнија. Ја жалим да се у томе није успело, иако су поједина господа у Одбору рекла, да збиља систем кованог новца код нас није добар и да би га требало исправити, али су ипак сматрали да је потребно да изгласају овај Владин законски предлог и да кажу: нека се тај систем накнадно поправи једним посебним законом.

Пошто, господо, опозиција у ову Краљевску владу не може имати поверења, пошто је и сам тај законски пројекат, а нарочито § 12 тако стилизиран, да се измичу стотине милиона државних прихода свакој контроли Народног претставништва, ми нисмо могли за тај законски предлог гласати и са овога места, као известилац мањине, изјављујем, да ћемо гласати и у пленуму Сената против овог законског пројекта. (Одобравање на левици).

Претседник др. Желимир Мажуранић: Господо, чули сте известиоца већине и мањине. Сада прелазимо на претрес о законском предлогу у начелу. Реч има г. Министар финансија.

Министар финансија Душан Летица: По ослобођењу и уједињењу ковала је наша држава у три маха државни метални новац. Понајпре, по Закону од 30 децембра 1921 искован је наш најситнији новац по 0.25 динара у укупној вредности од 12,000.000.— динара. Друго ковање вршено је на основу овлашћења у Финансијском закону за 1924-1925 годину, и оно је обухватило комаде по 0.50 динара, у вредности 25,000.000.— динара, комада по 1 динар у вредности 75,000.000.—, и комада од 2 динара у вредности од 100,000.000.— динара. Према томе смо имали 1925 године искованог нашег најситнијег новца до укључиво 2 динара у вредности од 212,000.000.— динара. Треће ковање вршено је на основу Закона од 28 новембра 1931 и 14 августа 1932, кад је искован наш новац од 10, 20 и 50 динара и то, комади од 10 динара у вредности од 200,000.000.—, комади од 20 динара у вредности од 250,000.000.—, а комади од 50 динара у вредности од 550,000.000.— динара. Према томе, од ослобођења до данас исковано је у нашој држави свега металног новца у укупној вредности од 1.212,000.000.— динара.

Законски предлог пене овај контингент до сада кованог новца на 1.360,000.000.— динара. Овако би се циркулација металног новца код нас имала да повећа за 148,000.000.— динара. Ми смо сви уверени да оволиког повећања ове циркулације по извршеном прекидању и ковању, према законском предлогу, у ствари неће бити. Од 1925 године, кад се ковао наш ситнији новац, а поготово од 1921 године, кад су ковани најситнији комади по 0,25 динара, несумњиво је да су знатније количине новца у том релативно дужем времену из промета

елиминисане било губитком, било трошењем или упропашћавањем.

Према томе, повећање од 148 милиона динара, имаће више рачунско значење, а у ствари тиме ће се промету надоместити вредности кованог новца, које су досад из њега било којим путем елиминисане.

У Немачкој је, према статистичким подацима, у циркулацији по глави, претворено у динаре, 423 динара металног новца, у Аустрији 149, у Бугарској 121, у Пољској 99. У нашој држави и у Румунији тај однос је много нижи. У Југославији пада кованог новца на сваку главу становника 81 Динар, рачунајући на бази од 14 милиона становника. По законском предлогу овај би се однос имао подићи, и то како рекох више рачунски, а мање стварно, на 97 Динара по глави становника. Овај се однос ни у ком случају за наше прилике, не може означити као превисок и несразмеран, тим пре што неке земље стоје, у погледу оптицаја металног новца, по глави становништва, изнад нас, иако су народи тих земаља, са развијеним трговачким навикама, иако су те земље, по густини становништва, јаче од нас, иако је расподела становништва, по градовима и селима у тим земљама, супротна нашим приликама. Све су ово чиниоци који утичу на брзину новчане циркулације и стварају осетне разлике за потребама новца. У земљама, у којима је становништво јаче сконцентрисано по градовима, брзина циркулације је осетно већа но у земљама као што је наша, где становништво у огромно већем броју распоређено по селима, врло често удаљеним од жељезница и осталих важних комуникационих средстава. У оваквим приликама циркулација је врло успорена и услед тога се осећа по селима потреба за већом количином металног ефективног новца. Најбољи пример у том погледу пружају две цивилизоване и велике земље: Енглеска и Француска, са подједнаким бројем становништва, а са посве друкчијом расподелом становништва између градова и села. Услед тога ове две земље имају у обрнутој сразмери величину и брзину својих новчаних циркулација.

Оптицај појединих врста нашег новца није у истој сразмери према обиму њихових респективних емисија. Поједини апоени показивали су за последње две године у својим циркулацијама осетне порасте, док су други показивали знатно смањење. Утврдило се да је пораст код апоена од 10 динара износио 12%, док се на против обим циркулације код апоена од 50 динара смањило за 17,5%. Стање циркулације педесетица 31 јула 1935 године износило је 90,8% делова њене емисије, док је крајем септембра прошле године циркулација истога апоена износила само 69,10%. Чињница је дакле да је један део публике избацивао из својих руку сребрни новац од 50.— динара као тегобан и незгодан за новчане трансакције због његове тежине и величине.

Ове апоене од 50.— динара није апсорбовала ни сама јесења извозна кампања. Несумњиво и криза је доста учинила да се обим саобраћаја овог нашег најкрупнијег сребрног апоена знатно сузи. Услед тога, а и због његове тежине (23 гр.), као и величине његовога дијаметра (33 мм.), вршило се нагомилавање великих количина сребрног новца по јавним касама. Нарочито су знатне суме Поштанске штедионице и Државна хипотекарна банка држале на „Рачуну сребра“ код Народне банке,

упркос тезаурисања које врши наш сељачки ста-
леж особито у јужним и источним крајевима наше
земље.

Ово је и разлог што се по овом законском
предлогу количина педесетица у промету има да
смањи за пуних 50 милиона динара вредности, а да
се циркулације осталих врста новца повећају, изу-
зимајући најситнији новац од 0,25 пара, чија се
количина има да редуцира са 12 милиона на 10 ми-
лиона динара. Због јаче унутарње вредности нашег
динара, јако се осећа у промету несташица комада
по 0.50 динара. Исто тако у промету је недовољно
и комада по 0.25 динара, нарочито у већим пијач-
ним местима, где би се у интересу потрошача цене
извесних животних намирница могле формирати и
у размацима од по једне четвртине динара, кад
би ових апоена било више у промету. Ова врста
новца потребна је апсолутно у већим количинама
и због лакшег формирања цена дуванских про-
извода.

Што се тиче напомене сенатора г. Крамера да
би требало и даље ићи још и на ниже апоене од
10 пара, ја у принципу, као што сам рекао у Од-
бору, против тога не бих ништа имао. Али, мени
се чини, да наш промет још не тражи апоене од
10 пара. У Народној скупштини чули су се гласови
и против апоена од 25 пара, јер га наше село не
треба, јер се претпоставља да ће са већом количи-
ном овог новца од 25 пара бити закинута наши
земљорадници у ценама њихових производа. Ме-
ђутим, ја сам то оповргао у Народној скупштини
и рекао да то не стоји, јер то се никако не може
сматрати као закидање у ценама земљорадничких
производа ако се појави већа количина апоена од
25 пара, него је то потреба формирања пијачних
цена, с обзиром на јачу снагу динара, да би се
могле цене ситних малих продуката у малој вред-
ности разбијати и на четвртине динара. За разби-
јање цене на десети део динара има несумњиво по-
требе нарочито код монополских артикала; али,
када се та потреба појави у већој мери, ништа
неће сметати Краљевској влади да поднесе Народ-
ном претставништву нарочити законски предлог
за ковање апоена од 10 пара.

Наш сребрни новац од 50.— динара долази у
ред највећих и најтежих сребрењака како по вели-
чини тако и по тежини. Није много боље ни са два-
десетицама, као ни са двоинаркама. И оне су врло
тешке за ношење у мало већој количини. Наша пу-
блика их зато нерадо прима у већој количини и од-
бацује их. Исто је искуство учињено и на страни,
где се данас већ кују и пуштају у промет нови
апоени мањег обима а веће номиналне вредности,
и промет их врло радо прихвата. Ово чини и наш
законски предлог, у жељи и у циљу да наш промет
добије ковани новац који ће бити лакши и због
тога лакше у промету циркулисати.

Наш новац у коме нема сребра, искиван је још
године 1921, односно 1925. После је, године 1931
и 1932, дошло и ковање комада по 50, 20 и 10 ди-
нара. По овим великим временским размацима у
ковању појединих апоена може се видети зашто су
односи у величини и садржини, а и по спољњем
облику међу појединим апоенима нашег металног
новца толико разноврсни и мало консеквентни.
Врло често се догађа да се динар, десетица и два-
десетпетпарац међу се замењују. Наш је сав но-
вац израђен у белим металима, што такође јако

отежава брзо препознавање и невештом свету на-
носи доста штете.

И сама техника израде новца коракнула је да-
нас много напред и у могућности је да пружи и у
изради и у садржини новац који данашњим потре-
бама промета и укусу публике боље одговара. Цене
метала измениле су се толико, да су поједине др-
жаве почеле да ковање новца уподобљавају новим
околностима, које се изражавају у савременом про-
мету, као и у данашњим интересима носиоца ре-
галног права ковања новца.

Доследно овим напоменама, законски предлог
наш будући ковани новац сврстава у две лако уоч-
љиве врсте: бели новац по 50, 20 и 10 динара, и
бронзани новац по 2, 1, 0.50 и 0.25 динара. По-
грешна замена новца високе вредности са новцем
мале вредности биће овако готово искључена. А
замена међу апоенима исте боје биће онемогући-
вана све мањим обимом сваког апоена ниже вред-
ности. Апоен од 0.25 динара, који је нешто већи
од апоена од 0.50 динара, биће пробушен. Буше-
ње овог ситног и најситнијег новца није ништа
ново. Њега имамо и у нашем суседству. Грчка има
такав новац, а има га и Француска. Тај бушени
новац је веома zgodан за промет због његовог
практичног облика ради распознавања од других
комада металног новца. Легура педесетица остаје
иста као што је и сада, док се садашња легура
двадесетице подиже додавањем сребра у квалитет
легуре педесетице. С друге стране наше будуће де-
сетице искиваће се из чистог никла из разлога
што се по вредности, више или мање, одговарају-
ћи апоени у иностранству искивају из никла, чак
и са извесном примесом бакра, на пример румун-
ских двадесет леја, аустријски шилинг, францу-
ских пет франака итд.

Новац од два динара на ниже искиваће се сав у
алуминијум бронзи и као такав моћи ће се лако ра-
азнати од вреднијег новца.

Новим легурама и технички савршенијом изра-
дом више ће се спречавати кривотворење нашег
металног новца које се у последње време све више
развијало. У току 1934 год. дошло је пред суд 660
случајева лажних десетица, 452 двадесетице и 156
педесетице. Код комада од педесет динара број
кривичних дела у 1935 години попео се на 339, а у
1936 скочио је на 520. Ово су посебни разлози који
траже брзо прекивање нашег новца, нарочито оних
апоена више номиналне вредности. Наравски да
при ковању новца државна благајница није никада
незаинтересована. Ковање новца старо је њезино
право, које она врши да за државне потребе изби-
је и свој приход. Приход који се из овог преки-
вања постигне, употребиће се за подмирење ван-
редних државних потреба ванбуџетске нарави.

Ово је господе сенатори, и био разлог због
којих је Краљевска влада тражила хитност и ја
сам те разлоге изложио у одбору и мислим да није
потребно да их понављам. Краљевској влади, као
што сам рекао, овај приход није потребан за по-
кривање редовних потреба, јер се оне покривају
из редовних буџетских прихода. Ви сте видели, го-
сподо, из периодичних буџетских извештаја који
су недавно изашли и за месеце април и мај, да ре-
довне буџетске потребе имају своја покрића у ре-
довним приходима. Оно што је речено у закон-
ском предлогу да се овај новац има употребити
првенствено за покриће буџетских прихода сасвим

тачно одговара стању ствари. Првенствено је речено због тога што се жели да се покрије пре свега неисплаћен још део тих ванбуџетских прихода, а остало да се врати државној благајни која је антиципирала онај део својих прихода који иначе треба да га употреби за редовне буџетске потребе.

Трошкови око прекивања и израде металног новца према чл. 4 Уредбе о инсталирању постројења за ковање металног новца и других ковина сличних металног новцу, пашће на терет редовних буџетских прихода или на терет учешћа државе у добити Народне банке.

Сав посао око прекивања вршиће се у новој државној ковници новца која се на основу Уредбе од 9 јула 1936 г. и уговора са Народном банком подиже у опсегу новчаничне штампарије Народне банке. Овако ће сада први пут метални новац бити израђен у земљи и у сопственој државној ковници. На тај начин, обезбеђује се потпуна контрола, а производни трошкови своде се на сопствену цену коштања, тако да при овом послу нема нико други да зарађује сем државе. Услед рђавог искуства, које се имало са приватним предузећима за израду металног новца, унета је у Закон одредба (§ 13), да се забрањује рад приватних ковница, које израђују метални новац и друге ковине сличне металном новцу, где спадају и дукати. Пошто су дукати распрострањени у народу и служе поглавито за нажит, то ће се на овај начин у државној ковници сконцентрисати и израда дуката и тако пружити пуна гаранција за добру израду и избећи опасност од претераних цена, јер ће се цена утврђивати према кретању цена злата и производних трошкова. Законски предлог предвиђа и овлашћење за Краљевску владу да може по потреби искивати и јубиларни новац, али не у вредности већој од 20 милиона динара.

Повлачење из промета старих комада, прекивање и пуштање у промет нових, вршиће се постепено, тако да промет нећ бити нимало тангиран. За повлачење сваког апоена биће остављен довољан рок, који неће бити дужи од две године, али и по измаку тога рока моћи ће се односни апоени примати још шест месеци. Како ће се односним објавама давати најшири публицитет, једва да ће се у приватном поседу и после тог продуженог рока задржати осетније количине новца без доцнијег права на замену.

Сматрајући да сам овим довољно изложио разлоге који су били меродавни за подношење овог законског предлога, молим Сенат да га изволи примити.

Потпретседник Милан Симоновић: Има реч сенатор-г. др. Франгеш.

Др. Отон Франгеш: Господо сенатори, господин извештач мањине упозорио је нарочито на чињеницу да Влада у овом законском предлогу, у § 12, тражи једно овлашћење, које јој он са свог опозиционог становишта не може да даде и не може да уважи оне разлоге које влада наводи за установу § 12. Али Влада је навела и у Одбору и у Пленуму те разлоге. Влада има право да тражи то овлашћење. То је њено право и њена дужност. Ово образложење, које је одговорни Министар финансија нама дао, мора да нас задовољи, јер знамо да су ти новци опредељени за сврхе, против којих нико неће сигурно дићи свој глас. То су трошкови који су потребни за одбрану земље.

(Жагор на левици). Господо, ја мислим да ме ви нећете повлачити за језик због ствари, које су биле изнесене у вашој присутности, и које су поверљиве природе те се о њима не говори. Ја то истичем и ја морам имати поверење у Владу да ће она то употребити у те патриотске сврхе. (**Др. Урош Краљ:** Ви имате поверење у сваку Владу!) Тако дуго, доклегод је она патриотска и ваљана, имам поверење. (**Др. Урош Круљ:** Тако дуго док је на власти!) Тако дуго док је ваљана, остајем у добрим везама са њом... (**Др. Урош Круљ:** То је најгоре оправдање за Владу!) Ја знам да сам досада исправно поступао... (**Др. Урош Круљ:** Ништа, то не вреди, што ви говорите, за Владу!) За њу вреди, можда за Вас не вреди. (**Др. Урош Круљ:** Ви се сада изругавате шестојануарском режиму!) Молим да ми то докажете; ако не докажете, онда Ви свесно говорите неистину. Ја сам био члан тога шестојануарског режима и поносим се с њиме и добио сам Карађорђеву звезду од Њ. В. Краља, јер је... (**Јово Бањанин:** Сиромашна Карађорђева звезда!) А Ви је немате! (**Јово Бањанин:** Ви се поносите са Карађорђевој звездом, а да ли се она са Вама понеси?) То је ствар Онога ко ми је дао, а не Ваша. (**Др. Урош Круљ:** Ви просто изазивате мене и све националне елементе!)

Потпретседник Милан Симоновић: Морам да опоменем господина сенатора др. Круља што толико упада у реч.

Др. Отон Франгеш (наставља): Ја не примам никакве савете ни сугестије те господе!

Господо, има нешто друго у овој законској основи, што може да изазове у широј јавности једну, ако не узбуну, али један осећај несигурности, а то је да се овим Законом повећава опсег циркулације једног новца, који нема никакву стварну подлогу осим стварне вредности онога комада, и која износи, по изјави Господина Министра финансија, једва десети део номиналне вредности, која је на том новцу установљена. Господо, ово би могло изгледати као инфлација, могло би изгледати као умножавање једног новца, за који не постоји никаква подлога него та његова вредност која је тако малена.

Господо, да просудимо ово питање, потребно је да само мало узмемо у обзир шта је новац по данашњем схватању. Док смо ми учили народно господарство, учили смо да је новац платежно средство, мерило вредности и средство за акумулацију добара, за акумулацију иметка, и то у облику метала. Метални новац сматрао се је као благо. Наша народна реч „благо“ карактерише врло добро тај израз, њом се то врло добро изражава. Ну, господо, данас новац није више оно што је био пре. Он нема данас у свима својим облицима ону вредност коју је претстављао пре и не претставља више у пријашњој мјери средство тесаурирања, акумулације — агрегације капитала, као што је то било пре, док је тај новац био у ствари метални, златни новац. Данас новац има једну функционалну вредност која је основана на обичају. Господо, сви ови данас уобичајени облици сурогата новца: чек, меница, девизе, жиро-конто, све се је то у толикој мери уврежило, да се данас не пита за златну подлогу, за унутрашњу металну вредност овога новца. Имаде држава које немају никакву металну подлогу, као Немачка, а курс њезиних новчаница др-

жи се на једној висини, која је прилично стабилна. А имаде држава са великом подлогом у злату за своје новчанице, па ипак новац тих држава нема стабилну вредност. Имаде држава, као што је Енглеска, која је 10 септембра 1931 године на једанпут изашла и разрешила своју Банку обавезе да исплаћује новац у злату. Потрес, који је отуда произашао, код нас се осетио у толикој мери да смо ми имали да пребродимо тешку кризу у нашем банкарству и новчарству, која још и данас није преброђена, али је већ знатно ублажена. Ми смо онда имали случај да су улози код банака од 13 милијарди смањени на 7 и по милијарди, — изашло је више новца него што је било новца у оптицају. То је доказ како новац није једино платежно средство и како он нема ону функцију коју је имао пре.

Ја нећу да вас у овом свом говору замарам са теоријама Irvinga, Фишера, Cassela, Klynesa, Gessella и других, али једно бих вам прочитао, а то је становиште једне нове књиге професора Репке-а. Он је био у Халеу, па је компетирао да буде примљен код нас, али није био примљен и сада је професор у Цариграду. Професор Репке вели (чита):

„Geld ist volkswirtschaftlich nur ein Durchgangsposten und kein Bestandteil des Volksreichtums. Ein Volk wird nicht reicher oder ärmer, wenn sein Geldvorrat zu- oder abnimmt, sondern nur dann, wenn sein Vorrat an Gütern grösser oder kleiner wird“.

Није новац мерило богатства једнога народа. Да ли један народ имаде више или мање новца, о том одлучује само расположива множина добара. Ако узмемо функцију новца са овога становишта, онда је ова законска основа потпуно оправдана, онда је она потпуно у духу данашњег гледишта на новац.

Господо, ја бих ипак овој законској основи имао нешто да приметим. Прво је ово. Тиме што је новац — метални новац — сада у овој новој законској основи умањен по својој унутарњој вредности, престаће оно тесаурирање, као што је то био обичај до сада, кад је народ веровао да је комад од 50 динара вредан 50 динара. Према томе ће народ имати много мање разлога да га тесаурира. Да ли ће то бити добро, господо сенатори? Тесаурирање, које је тим малим круговима у часовима кризе омогућавало да преброде кризу у својим пословима, да преброде кризу у своме животу, да покрију трошкове погребних и других потреба, то ситно акумулирање ће престати и неће бити у народу оних малих резерва, бар не као што је то било досада, док је народ веровао, да 50 динара доиста вреди толико.

Према томе, господо сенатори, мораће доћи до штедне код новчаних завода, на пример код Поштанске штедионице. Она ће морати да прави једну пропаганду у том смеру, да се новац који је прије био тесауриран, улаже у штедионицу и да тако буде стављен у промет. Тесаурирање умањује оптицај и диже вредност новца. Дакле, с једне стране имамо један мањак, а с друге стране имамо једну добит. Ми ћемо, господо сенатори, проматрати развитак ствари, да видимо да ли ће ово отежавање тесаурирања имати повољан или неповољан учинак на народни живот, нарочито ка-

кав ће учинак имати на селу.

Друга једна примедба, коју бих учинио на § 13, а с тиме у савезу и на § 12, тиче се ковања дуката. Господо, дукат је роба, а г. Министар је рекао, да ће му се вредност одредити према његовој садржини, према количини злата. Дукат је роба коју наш народ жели, наш народ то хоће, наш народ је научен на дукате, јер их девојке и жене носе као израз свога богатства.

То није тако лоше. То је једна лепа резерва, један диспозициони фонд, са којим људи могу да располажу у случају потребе и невоље. То није лоше да се и даље чини оно што је учињено, да се кују дукати. То, ја мислим, законом није јасно изражено, да ће влада доиста ковати дукате. Ја мислим да је у томе г. Министар финансија требао да буде јаснији.

Још нешто као допуну на примедбу, коју је учинио г. др. Крамер односно комадања новца до најситнијих јединица. Господо, имадемо много артикала који су са 25 пара далеко преплаћени. Поменућу само игле, затим оловке за децу у школи, па онда ситно пециво од црног брашна. Ако све то гледате по којој се цени продаје комад, онда је то преплаћено. Исто тако потребан је ситан новац и за цигарете и друге ситне потребе, које су са новчаном јединицом од 25 пара преви-соко плаћене. Ја бих молио г. Министра финансија да, као што је то већ обећао, према указаној потреби донесе законски предлог који ће омогућити и ковање новца у тако ситним вредностима. Ја не знам ради чега би имало то још да се проучава, мислим да је то евидентно и да треба донети такав закон. Ипак, да се не би одуговлачила процедура враћањем овога закона пред Скупштину, а пошто имам поверења у садашњу Владу, изјављујем да прихваћам законски предлог.

Потпретседник Милан Симоновић: Реч има сенатор г. Густав Грегорин.

Др. Густав Грегорин: Господо сенатори, пред нама лежи Законски предлог о ковању новца, поднет са стране Господина Министра финансија, те већ примљен са стране Народне скупштине, који законски предлог могу само да поздравим, како садашњи ковани новац, израђиван сав у белом металу, сем тога делом у облицима који се међусобно мало разликују, — десет динара, један динар, двадесет пет пара, — отежава брзо препознавање и невештом свету наноси доста штете.

Но том приликом нека ми је дозвољено да се и ја осврнем, као и моји поштовани предговорници господа сенатори др. Франгеш и др. Крамер, на абнормалност у погледу нашег садашњег ситног новца, која је јединствена у нашој држави, да наиме најмању јединицу нашег ситног новца претставља комад од двадесет и пет пара.

Децимални систем у парама према томе код нас није изведен до краја. То ствара у малом промету сразмерне неприлике, нарочито тиме што највише погађа баш малог човека, пошто се у помањкању мање јединице ситног новца у многим случајевима код повисивања цена мора повисивати мале цене увек за најмање 25 пара, премда би било довољно повисивање само за 10 пара, док се снижавање цена никад не може вршити испод 25 пара. Мали промет дакле императивно тражи, да се враћамо на искивање комада по 10 пара које

смо већ имали. Та се потреба осећа тим више погледом на јачу вредност динара, насталу у задње време и ради све већег извоза животних намирница, што повлачи за собом скакање њихових цена, које по свој прилици још није заустављено. Упоредо делују на сразмерно јачање вредности нашег динара девалвације валуте у неким за нас важним државама, као на пример у Италији, Чехословачкој, Француској итд.

Навешћу на том месту неколико неприлика у том погледу, т. ј. ради помањкања мање јединице ситног новца.

Узмимо на пример варијације у цени хлеба, свагдање потребе велике масе народа. Код цене по 3 динара за килограм мора сиромашнији човек, кому, кажимо, било би доста да себи купи 30 декаграма хлеба, уместо 90 пара да плати један динар. Њега стоји дакле један килограм хлеба 3 динара и 33 паре уместо 3 динара. Код цене по 3 динара и 50 пара за килограм морао би да плати за 30 декаграма 1 динар и пет пара итд. Како продаваоцу не би конвенирало да би даровао купцу пет пара, а и купцу то исто не би конвенирало, да би уместо један динар и пет пара за 30 декаграма платио 1 динар и 25 пара, не преостаје друго него да си да последњи одрезати хлеба за још 20 пара, ако их уопште има, дакле да купи више хлеба него што би му било потребно, те да у томе случају не купи себи пар цигарета.

Да пређем на цене у гостионицама. Узмимо уобичајене цене по 12 и 14 динара за литар. Већина гостију поручује два до три деци вина. За три деци вина по 12 динара за литар, мора да се плати уместо 3.60 динара до 4 динара, тако да добије гостионичар од свих гостију 13.33 динара за литар вина уместо 12 динара; за два деци вина по 14 динара литар уместо 2,80 динара гост мора да плати 3 динара тако да гостионичар добије за литар вина 15 динара уместо 14 динара. То већином, да не би било жалби са стране гостију и ради лепшег рачуа гостионичар удара на литар вина одмах цену од 15 динара уместо колико-толико оправдане цене од 14 динара и тако је вук сит а коза цела.

Ја не могу мимоићи и последице министарске Уредбе о 10% бакшиша у гостионицама и кафанама. У гостионицама рачуни гостију крећу се већином између 20 и 30 динара. 10% бакшиш ладе се у тим случајевима применити само за рачуне по 20, 25 и 30 динара. Сви други рачуни у поменутих границама морали би се заокружити на више, пошто немамо кованог новца по 10 пара. А шта да кажем о рачунима у кафанама, који се у маси крећу између 3 и 10 динара? За црну кафу по 3 динара по шољи бакшиш уместо 30 износио би 50 пара итд.

Напоследку да напоменем злоупотребу, коју обично дозвољавају продавци поводом повишења државних, бановинских и варошких трошарина. Ако се повисују такве трошарине по неком комаду или квантуму за 5 до 10 пара, ударају на дотадашњу цену најмање 20 пара; ако не и 50 пара, тако да од повишене трошарине спада на продавца већа корист, но што на државу, бановину и варош. Но комбинирајући новац по 25 и по 10 пара омогућено би било пропорционирање цена и по 5 пара.

Коначно нека ми је дозвољено да наведем

вредност најмањих кованих новаца у некојим другим државама.

Бугарска има кованице од једне стотинке, т. ј. од мање него пола паре; Немачка од једног пфенига, т. ј. од 13 пара; Чехословачка од 5 халира, т. ј. од 7 и по пара; Аустрија од једног грошена, т. ј. од око 8 пара; Француска од 5 сантима, т. ј. од 8,5 пара; Швајцарска од 1 сантима, т. ј. од 10 пара; Америка од $\frac{1}{4}$ цента, т. ј. од око 10 пара; Данска од једног ора, т. ј. од 10 пара; Италија од 5 чентезима, т. ј. од 11,5 пара итд.

Зар смо ми најбогатији између поменутих 9 држава, да се смемо поносити тако високом јединицом најситнијег кованог новца? Зашто морамо да се подвргавамо описаним тешкоћама код пропорционирања цена?

Молим Господина Министра финансија, да би, уваживши наведена дејства и разлоге, — а могао бих из свагдањег живота таквих навести још неброј, — код примењивања предметног закона, изволео водити рачуна у том погледу о свем том, те што пре успоставити најнижу јединицу ситног кованог новца, како је постојало пре уведења 25 пара као најниже јединице истог.

Мнења сам, да би Господин Министар финансија могао то да изведе без посебног закона, тиме да би дао искивати уместо кованог новца само по 25 пара у вредности од 10 милиона динара, за 5 милиона динара новца по 25 пара и за 5 милиона динара новца по 10 пара, чиме не би био повишен контингент кованог новца.

У том очекивању гласаћу за законски предлог.

Претседник др. Желимир Мажуранић: Господо сенатори, пошто нема више говорника, закључујем претрес о овом законском предлогу у начелу. Сада прелазимо на гласање у начелу. Молим г. секретара да изврши прозивку.

Секретар др. Ђура Котур прозива г. г. сенаторе, који су гласали овако:

Алексић Јован — отсутан
Алибеговић Асим — отсутан
Алкалај др. Исак — отсутан
Алтипармаковић Јован — отсутан
Анђелиновић др. Б. Гргур — против
Анић Лазар — против
Бањанин Јово — против
Богојевић Васа — отсутан
Видаковић Антун — отсутан
Видаковић Љубомир — против
Виловић Осман — за
Вранић Иво — против
Врбанић др. Милан — за
Вујић Павле — против
Вукотић Ђуро — за
Гавриловић др. Богдан — за
Гај Људевит — за
Глушац др. Васо — против
Грасл др. Георг — за
Грегорин др. Густав — за
Десница др. Урош — отсутан
Добринић Петар — за
Драговић Милутин — против
Дуњић Радослав — против
Ђерић Душан — за
Ђорђевић Драгослав — отсутан
Ђуретек Вид — за

Ђурић Михаило — за
 Живановић Јеремија — отсутан
 Зеџ др. Петар — против
 Иванишевић Дон Франо — отсутан
 Ивковић др. Момчило — против
 Илиџановић Димитрије — против
 Јалжабетић Томо — отсутан
 Јеличић Божа — за
 Карамехмедовић др. Хамдија — за
 Корошеџ др. Антон — за
 Ковачевић Томо — отсутан
 Котур др. Ђура — за
 Крамер др. Алберт — против
 Крстић Серафим — отсутан
 Круљ др. Урош — против
 Кујунџић Андра — за
 Кукуљевић-Сакцински Фран — за
 Љубибратић др. Саво — против
 Мажуранић др. Желимир — отсутан
 Мајстровић др. Иво — против
 Марјановић Милан — отсутан
 Марушић др. Драго — за
 Махмудбеговић Сефедин — за
 Михалџић Стеван — за
 Муфтић Салем — отсутан
 Немец др. Јосип — против
 Обрадовић Пајо — отсутан
 Павелић др. Анте — за
 Петковић Петар — против
 Петровић Добросав — отсутан
 Плој др. Мирослав — за
 Поповић Дака — против
 Поповић Матија — отсутан
 Поповић Л. Милан — против
 Протић Војислав — против
 Пуџељ Иван — против
 Радовановић Крста — против
 Радуловић Марко — за
 Самуровић Марко — отсутан
 Селић Јоџа — отсутан
 Симоновић Милан — за
 Смиљанић Крста — отсутан
 Смодеј Фран — отсутан
 Спахо др. Мехмед — за
 Стевчић др. Душан — отсутан
 Стојадиновић др. Милан — за
 Сулејмановић др. Џафер — отсутан
 Тимотијевић Коста — за
 Томашић др. Љубомир — против
 Томић Светозар — за
 Тринајстић др. Динко — отсутан
 Убавић Павле — за
 Улмански др. Саво — отсутан
 Франгеш др. Отон — за
 Храсница др. Халидбег — за
 Хрибар Иван — за
 Џањуга Ватрослав — за
 Цветковић Јордан — за
 Џукавац Милош — за
 Џаковић Милован — отсутан
 Шверљуга др. Станко — за
 Шиловић др. Јосип — за
 Шола Атанасије — против
 Шуперина др. Бењамин — отсутан

После гласања.

Претседник др. Желимир Мажуранић: Господо сенатори, изволите чути резултат гласања. Гласало је свега 62 сенатора, и то 37 за, а 25 против.

Према томе објављујем, да је Предлог закона о повлачењу из оптицаја старог и о ковању новог металног новца у начелу већином гласова примљен. Прелазимо на претрес у појединостима. Овај законски предлог има у свему један једини раздео о коме ће се водити појединачни претрес. Будући да нема ниједног пријављеног говорника, претрес у појединостима се закључује и прелазимо на гласање о појединим праграфима овог Законског предлога. Гласаће се седењем и устајањем. Молим г. известиоца да изволи прочитати § 1.

Известилац др. Отон Франгеш прочита § 1. (Види прилог).

Претседник др. Желимир Мажуранић: Она господа која су за то да се § 1 прими нека изволе седети, а која су против нека изволе устати. (Већина седи). Пошто већина седи, објављујем да је § 1 примљен.

— За овим је Сенат, гласајући седењем и устајањем о сваком поједином параграфу, у смислу § 55 Закона о пословном реду у Сенату, примио већином гласова све параграфе Законског предлога, и то од § 2 до закључно § 17. —

Претседник др. Желимир Мажуранић: Према томе, објављујем да је Законски предлог примљен већином гласова и у појединостима. Прелазимо сад на коначно гласање о Законском предлогу у целини. Гласаће се поименично са „за“ и „против“. Она господа која су за то да се овај Законски предлог у целини прими, гласаће са „за“, а она која су против, гласаће са „против“. Молим г. секретара да изволи прозивати господу сенаторе.

Секретар др. Ђура Котур прозива господу сенаторе, који су гласали овако:

Алексић Јован — отсутан
 Алибеговић Асим — отсутан
 Алкалај др. Исак — отсутан
 Алтипармаковић Јован — против
 Анђелиновић др. Б. Гргур — против
 Анић Лазар — против
 Бањанин Јово — против
 Богојевић Васа — отсутан
 Видаковић Антун — отсутан
 Видаковић Љубомир — против
 Виловић Осман — за
 Вранић Иво — против
 Врбанић др. Милан — за
 Вујић Павле — против
 Вукотић Ђуро — за
 Гавриловић др. Богдан — за
 Гај Људевит — за
 Глушаџ др. Васо — против
 Грасл др. Георг — за
 Грегорин др. Густав — за
 Десница др. Урош — отсутан
 Добринић Петар — за
 Драговић Милутин — против
 Дуњић Радослав — против
 Ђерић Душан — за
 Ђорђевић Драгослав — отсутан
 Ђуретек Вид — за
 Ђурић Михаило — против
 Живановић Јеремија — отсутан
 Зеџ др. Петар — против
 Иванишевић Дон Франо — отсутан
 Ивковић др. Момчило — отсутан

Илиџановић Димитрије — против
 Јалжабетић Томо — отсутан
 Јеличић Божа — за
 Карамехмедовић др. Хамдија — за
 Корошец др. Антон — за
 Ковачевић Томо — отсутан
 Котур др. Ђура — за
 Крамер др. Алберт — отсутан
 Крстић Серафим — отсутан
 Круљ др. Урош — против
 Кујунџић Андра — за
 Кукуљевић-Сакцински Фран — за
 Љубибратић др. Саво — против
 Мајстровић др. Иво — отсутан
 Марјановић Милан — отсутан
 Марушић др. Драго — за
 Махмудбеговић Сефедин — за
 Михаљић Стеван — за
 Муфтић Салем — отсутан
 Немец др. Јосип — против
 Обрадовић Пајо — отсутан
 Павелић др. Анте — за
 Петковић Петар — против
 Петровић Доброслав — отсутан
 Плој др. Мирослав — за
 Поповић Дака — против
 Поповић Матија — отсутан
 Поповић Л. Милан — отсутан
 Протић Војислав — против
 Пуцељ Иван — против
 Радовановић Крста — против
 Радуловић Марко — за
 Самуровић Марко — отсутан
 Селић Јоца — отсутан
 Симоновић Милан — за
 Смиљанић Крста — отсутан
 Смодеј Фран — отсутан
 Спахо др. Мехмед — за
 Стевчић др. Душан — отсутан
 Стојадиновић др. Милан — за
 Сулејмановић др. Џафер — отсутан
 Тимотијевић Коста — за
 Томашић др. Љубомир — против
 Томић Светозар — за
 Тринајстић др. Динко — отсутан
 Убавић Павле — за
 Улмански др. Саво — отсутан
 Франгеш др. Отон — за
 Храсница др. Халидбег — за
 Хрибар Иван — за
 Џањуга Ватрослав — за
 Цветковић Јордан — за
 Џукавац Милош — за
 Џаковић Милован — отсутан
 Шверљуга др. Станко — за
 Шиловић др. Јосип — за
 Шола Атанасије — против
 Шуперина др. Бењамин — отсутан

После гласања.

Претседник др. Желимир Мажуранић: Изво-
 лите, господе сенатори, чути резултат гласања.
 Гласало је свега 59 господе сенатора, и то 36 за, а
 23 против. Према томе, објављујем да је предлог
 Закона о повлачењу из оптицаја старог и о кова-
 њу новог металног новца примљен већином гла-
 сова коначно и у целини.

Тиме би био дневни ред данашње седнице ис-
 црпљен, али ја предлажем да пређемо још на избор
 одбора за проучавање законског предлога о слат-
 ководном рибарству. Тај би се Одбор састојао од
 једнаест чланова и имао би да поднесе свој из-
 вештај Сенату најкасније до недеље 18 јула увече.
 Прима ли Сенат овај мој предлог? (Прима).

Пошто Сенат прима, прелазимо на избор
 одбора. Част ми је саопштити Вам, да ми
 је стигла само једна листа са довољним бро-
 јем потписа, на којој се предлажу за чла-
 нове г. г. сенатори: Карамехмедовић др. Хам-
 дија, Франгеш др. Отон, Грасл др. Георг, Кукуље-
 вић-Сакцински Фран, Ђерић Душан, Ђуретек Вид,
 Протић Војислав, Анић Лазар, Вранић Иво, Љу-
 бибратић др. Саво и Томић Светозар; а за заме-
 нике г. г. сенатори: Џањуга Ватрослав, Ђуро Ву-
 котић, Гај Људевит, Џукавац Милош, Стеван Ми-
 халџић, Јеличић Божа, Круљ др. Урош, Поповић
 Дака, Драговић Милутин, Радовановић Крста и
 Поповић Матеја.

Пошто постоји само једна листа, то предла-
 жем да се иста прими акламацијом. Прима ли Се-
 нат акламацијом предложену листу? (Прима).
 Према томе објављујем да је Сенат акламацијом
 примио предложену листу за одбор за проучава-
 ње законског предлога о слатководном рибарству.
 Молим господу чланове да се одмах после сед-
 нице састану и конституишу и да о томе известе
 Претседништво.

Тиме би, господе, дневни ред данашње седни-
 це био исцрпљен и ја бих са вашим пристанком
 данашњу седницу закључио, а наредну приказао за
 сутра у петак 16 јула у 10 часова пре подне, са
 следећим дневним редом: 1) Претрес извештаја
 Одбора за молбе и жалбе о Првом законском
 предлогу о изванредној државној помоћи и регу-
 лисању пензијских припадљности: и

2) Претрес извештаја Имунитетског одбора од
 9 јула 1937 г. о захтевима Министра правде за из-
 давање суду господе сенатора.

Прима ли Сенат овај дневни ред? (Прима).
 Пошто Сенат прима, данашњу седницу закључу-
 јем, а идућу заказујем за сутра у 10 часова са
 примљеним дневним редом.

Седница је закључена у 11.35 часова.

П Р И Л О З И

ПРЕДЛОГ ЗАКОНА

о

повлачењу из оптицаја старог и о ковању новог металног новца

(Са изменама које је учинио Финансијски Одбор)

§ 1

Досадашњи метални новац који се налази у оптицају и то:

Дин. 550,000.000.—	у	комадима	од	50.—	динара
„ 250,000.000.—	„	„	„	20.—	„
„ 200,000.000.—	„	„	„	10.—	„
„ 100,000.000.—	„	„	„	2.—	„
„ 75,000.000.—	„	„	„	1.—	„
„ 25,000.000.—	„	„	„	0.50	„
„ 12,000.000.—	„	„	„	0.25	„

има се sukcesивно повлачити из саобраћаја и прекивати у ковници при Заводу за израду новчаница Народне банке Краљевине Југославије.

Министар финансија одређиваће кад ће се и у ком року повлачити поједине врсте кованог новца. Тај рок не може бити дужи од две године дана, од дана објаве решења Министра финансија.

По истеку тога рока, односна врста старог металног новца, искованог пре доношења овог закона, престаје бити законско средство плаћања.

Новац који је овако престао бити законско средство плаћања, моћи ће још, у накнадном року од шест месеци, да се замени без одбитака ново искованим новцем на благајнама Народне банке и државних финансијских установа.

§ 2

У колико ковница не буде употребила повучени метални новац за прекивање, метал ће се продати најцелисходнијим начином који одреди Народна банка у споразуму са Министром финансија, изузетно од закона о Државном рачуноводству.

Сви трошкови ковања металног новца, исплатиће се у смислу чл. 4 Уредбе о инсталсању постројења за ковање металног новца и других ковина сличних металном новцу од 9 јула 1936.

Сребрни новац

§ 3

Овлашћује се Министар финансија, да искује сребрни новац од 50 и 20 динара, у укупној вредности 800,000.000.— динара, и то:

- 1) 10,000.000 комада од дин. 50.— Дин. 500,000.000.—
- 2) 15,000.000 комада од дин. 20.— Дин. 300,000.000.—

§ 4

Сребрни новац од 50 и 20 динара, као законско средство плаћања, дужни су примати све државне, бановинске и општинске благајне у неограниченом износу, а приватна лица до износа од 1000 динара у једној исплати.

§ 5

Сребрни новац од 50 динара имаће тежину од 15 грама и у пречнику 31 мм. а сребрни новац од 20 динара имаће тежину од 9 грама и у пречнику 27 мм.

Садржина сребра ове обадве врсте новца износи 750/1000, а осталу садржину легуре одредиће Министар финансија у споразуму са ковницом при Заводу за израду новчаница Народне банке Краљевине Југославије.

У погледу садржине сребра овога новца као и у погледу тежине може бити отступања највише 5‰ (пет од хиљаде).

§ 6

Сребрни новац од 50 и 20 динара имаће овакав облик: на предњој страни (лицу) лик Њ. В. Краља, а унаоколо натпис „Петар II Краљ Југославије“; на задњој страни (наличју), на средини грб Краљевине, с леве стране цифра „19“, а с десне стране грба „38“, за ознаку године, а испод грба вредност „50 динара“, односно „20 динара“; на ивици оба ова новца ставиће се натпис „Бог чува Југославију“. Сви натписи на комадима од 50 динара биће у ћирилици, а на комадима од 20 динара у латиници.

Никлени новац

§ 7

Овлашћује се Министар финансија, да искује никлени новац од 10 динара у укупном износу од 25 милиона комада у вредности од 250,000.000 динара.

Овај новац биће од чистог никла, имаће тежину од 5 грама а у пречнику 23 мм.

Дозвољено отступање у погледу тежине највише 25/1000.

Облик и натпис на овом новцу утврдиће Министар финансија у споразуму са Народном банком и пре пуштања у промет објавити у „Службеним новинама“.

§ 8

Никлени новац од 10 динара, као законско средство плаћања, дужни су примати све државне, бановинске и општинске благајне у неограниченом износу, а приватна лица до износа од 500 динара за једну исплату.

Ситан новац

§ 9

Овлашћује се Министар финансија да искује ситног новца и то:

комада	динара
75,000.000 од 2 дин. у укупном износу	150,000.000
100,000.000 од 1 дин. у укупном износу	100,000.000
100,000.000 од 0.50 д. у укупном износу	50,000.000
40,000.000 од 0.25 д. у укупном износу	10,000.000

Легура овог новца биће од алуминијум-бронзе, и то: за новац 2, 1 и 0.50 динара у односу 910/1000 бакра и 90/1000 алуминијума, а за новац од 0.25 динара 980/1000 бакра и 20/1000 алуминијума. Димензије у пречнику: за 2 динара 24.5 м. м., за 1 динар 21 м. м., за 0.50 динара 18 м. м. и за 0.25 динара 20 м. м. Тежина: за 2 динара 5 грама, 1 динара 3.5 грама, 0.50 динара 2 грама, 0.25 динара 2.5 грама.

Дозвољено отступање у погледу тежине код све четири врсте ситног новца 5‰ (пет од сто).

Облик и натпис на овом новцу утврдиће Министар финансија у споразуму са Народном банком и пре пуштања у промет објавиће у „Службеним новинама“.

§ 10

Ситан метални новац од 2, 1, 0,50 и 0,25 динара дужне су примати све државне, бановинске и општинске благајне и то:

у комадима од 2.— динара до 2.000.— динара
у комадима од 1.— динара до 1.500.— динара
у комадима од 0,50 динара до 1.200.— динара
у комадима од 0,25 динара до 500.— динара

а приватна лица и то:

500.— динара у комадима од 2.— динара
200.— динара у комадима од 1.— динара
100.— динара у комадима од 0,50 динара
25.— динара у комадима од 0,25 динара

за једну исплату.

§ 11

Објавом у „Службеним новинама“ Министар финансија утврдиће дан пуштања у оптицај сваке врсте новоискованог новца.

§ 12

Чиста добит од ковања овог новца унеће се у државну касу као ванредан приход и употребиће се првенствено за покриће ванредних државних потреба.

§ 13

Забрањује се оснивање и рад приватних предузећа за израду ма каквог металног новца и других ковина сличних металном новцу (дуката).

Досадашња одобрења, дата приватним предузећима за израду кованог новца, дуката и томе слично, престају важити. Прекршаји ове одредбе кажњавају се по кривичном закону, као и прављење лажног новца. Никакве накнаде од стране државе за ништење постојећих одобрења неће се давати.

Сав уређај и материјал који би служио за израду ма какве врсте кованог новца, у случајевима прекршаја из овог члана, конфискује се одмах у корист Државе.

§ 14

Овлашћује се Министар финансија да повремено, на основу решења Министарског савета, може искивати јубиларни сребрни новац.

Јубиларни сребрни новац има законски течај као и други сребрни новац. Он се може ковати само у оним апоенима који већ постоје у оптицају. Његов облик, металну садржану и тежину одређује Министарски савет на предлог Министра финансија. Једна врста јубиларног сребрног новца не може се исковати у већем номиналном износу од динара 20,000.000.

§ 15

Овашћује се Министар финансија да у споразуму са Народном банком пропише Правилник о организовању контроле при изради у ковници и пријему новца од стране државе, као и ближе одредбе о повлачењу старог и пуштању у саобраћај ново искованог новца.

§ 16

Ступањем на снагу овога Закона престају важити Закон о ковању ситног металног новца од никла и геме од 30 децембра 1921, Закон о ковању сребрног новца од 10 и 20 динара од 28 новембра 1931, Закон о ковању сребрног новца од 14 августа 1932, као и оне одредбе Закона о новцу Краљевине Југославије од 11 маја 1931 које су и у колико су противне овом Закону.

§ 17

Овај Закон ступа у живот и добија обавезну снагу од дана кад се обнародује у „Службеним новинама“.

